

Митний дайджест (вересень 2023 р.)

Оперативна оцінка роботи митниці здійснюється за трьома напрямками: збір митних платежів, сприяння міжнародній торгівлі, управління ризиками, а також оцінюється інституційний розвиток Держмитслужби.

Примітки: ● – нейтральна тенденція або тенденція без оцінки, ↓↑ – позитивна тенденція, ↓↑ – негативна тенденція.

ЗБІР МИТНИХ ПЛАТЕЖІВ

Митні платежі, сплачені платниками податків – суб'єктами ЗЕД, за 9 місяців 2023 р. склали **327,6 млрд грн.**

↓ Відносно індикативу Мінфіну (337,7 млрд грн) недовиконання митних платежів триває з липня ц.р. третій місяць поспіль та з початку року (також недовиконання було раніше у березні та квітні поточного року) складає **-10,1 млрд грн (або -3,0 %)**. Недовиконання індикативу зумовлене в основному курсовим фактором. При розрахунку Державного бюджету України на 2023 р. був врахований валютний обмінний курс 42,2 грн/дол. США, а фактично курс був зафіксований з 21.07.2022 р. на рівні 36,57 грн/дол. США, тобто на 13,3 % нижче. Перехід Національного банку України з 03.10.2023 р. до режиму керованої гнучкості обмінного курсу може мати позитивний вплив на динаміку митних платежів до кінця року для виконання запланованих у Держбюджеті показників надходжень ввізного ПДВ та акцизу, ввізного та вивізного мит.

↑↑↑ Відносно факту 9 місяців 2022 р. (198,2 млрд грн) зростання митних платежів склало **+129,5 млрд грн (або на 65,3 % більше)**. Стрімке зростання пояснюється низькою порівняльною базою першого року повномасштабної війни через зменшення обсягу оподатковуваного імпорту та дією широкого кола митних пільг.

Зокрема, митні платежі платники податків – суб'єкти ЗЕД у вересні 2023 р. сплатили **43,3 млрд грн** (рис. 1).

↓↓ Відносно індикативу Мінфіну (46,5 млрд грн) значиме недовиконання склало **-3,2 млрд грн (або -7,0 %)**.

↑↑↑ Відносно вересня минулого 2022 р. (30,1 млрд грн) зростання склало **+13,1 млрд грн (або +43,6 %)**.

↑ Відносно попереднього місяця поточного року – серпня 2023 р. (42,6 млрд грн) – зростання склало **+0,7 млрд грн (або +1,6 %)**. Таким чином, щомісячний приріст митних платежів уповільнився. Раніше у липні-серпні такий приріст був значною мірою зумовлений ефектом завершення 01.07.2023 р. митних пільг із знижених ставок ПДВ та акцизу при ввезенні пального. Нині митні надходження вийшли на сталу динаміку.

Основним джерелом наповнення Державного бюджету України від митних платежів є ПДВ з ввезених на митну територію України товарів. «Ввізний» ПДВ повністю зараховується до загального фонду Держбюджету, а отже цілком спрямовується на забезпечення обороноздатності держави. Приріст надходжень ПДВ з ввезених товарів у вересні 2023 р. уповільнився, що визначило загальне уповільнення надходжень митних платежів (рис. 2).

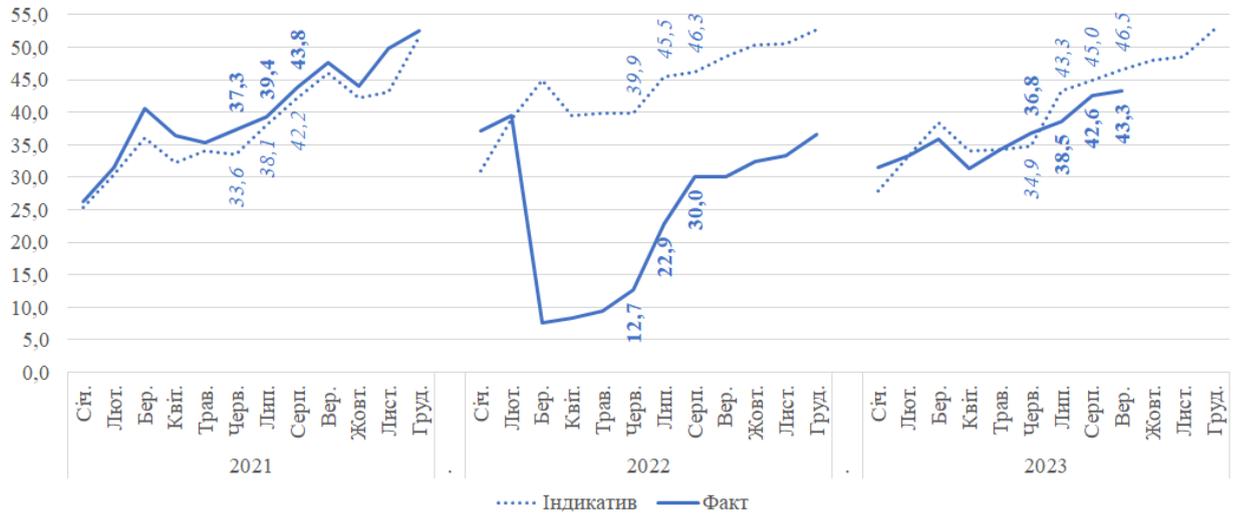

Рис. 1. Динаміка прогнозних індикативних та фактичних митних платежів у 2021-2023 рр., млрд грн

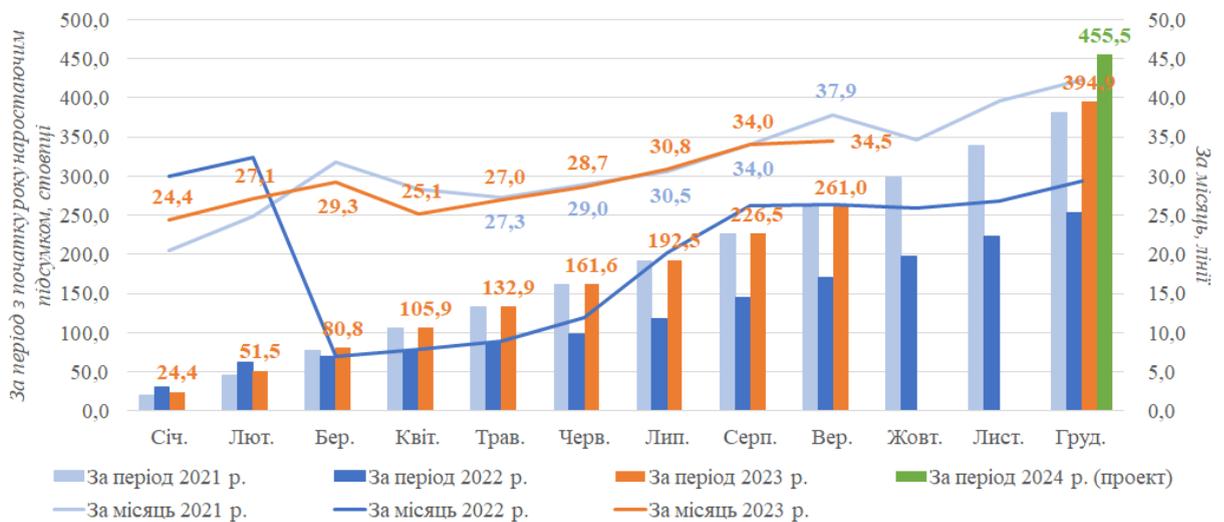

Рис. 2. Надходження ПДВ з ввезених на митну територію України товарів до Державного бюджету України в 2021-2023 рр., млрд грн

Уповільнення динаміки зростання надходжень митних платежів на **+1,65 %** (з 42,56 млрд грн у серпні ц.р. до 43,26 млрд грн у вересні ц.р.) виглядає адекватним з огляду на певне зниження обсягу оподаткованого імпорту по вазі на **-0,91 %** (з 2,22 до 2,20 млн тон) та помірнього зростання по вартості **+1,64 %** (з 4,58 до 4,66 млрд дол. США) (рис. 3).

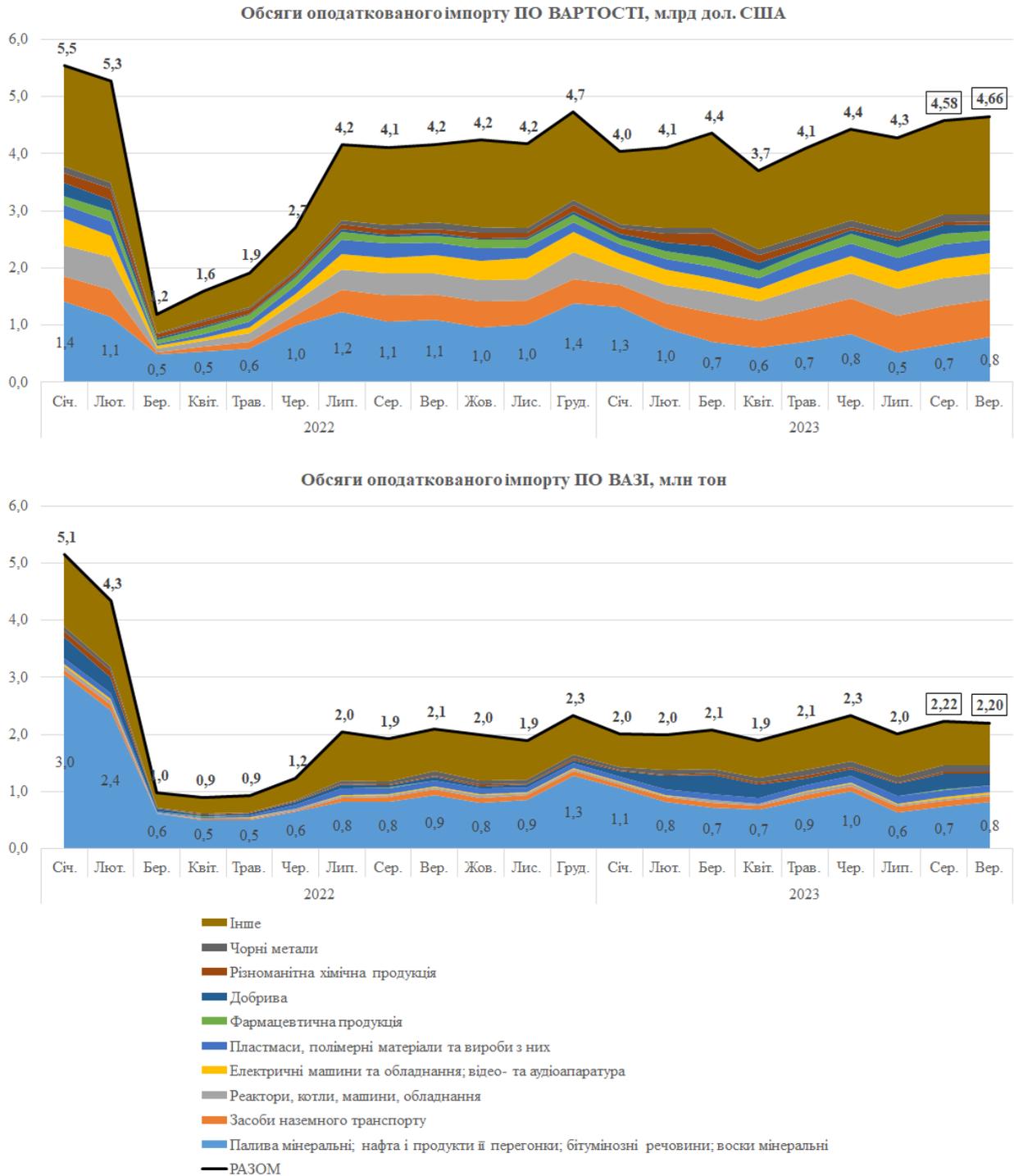

Рис. 3. Динаміка обсягів оподаткованого імпорту по вазі та по вартості у 2022-2023 рр.

СПРИЯННЯ МІЖНАРОДНІЙ ТОРГІВЛІ

↑↑ Кількість транзитних декларацій типу Т1 за напрямками ввезення та вивезення у вересні 2023 р. прискорила темп зростання відносно попереднього місяця. З 01.10.2022 р. за рік «митного безвізу» оформлено понад 23,8 тис. транзитних декларацій у системі NCTS (*New Computerized Transit System*).

Статистичні дані за вересень 2023 р. демонструють поживлення динаміки по кількості переміщень як з України, так і в зворотному напрямку.

Кількість транзитних декларацій Т1 у напрямку вивезення з України впродовж березня-травня 2023 р. щомісячно подвоювалася. У червні 2023 р. темпи зростання їх кількості уповільнилися, а у липні-серпні 2023 р. – майже припинилися. У вересні 2023 р. зростання відновилося – оформлено 3 813 декларації Т1, що на +13,4 % більше серпня 2023 р.

Кількість транзитних декларацій Т1 у напрямку ввезення в Україну стрімко зросла вдвічі у липні 2023 р. Відтоді темпи зростання уповільнилися. У вересні 2023 р. оформлено 1 038 декларацій Т1, що на +26,4 % більше серпня 2023 р. (рис. 4).

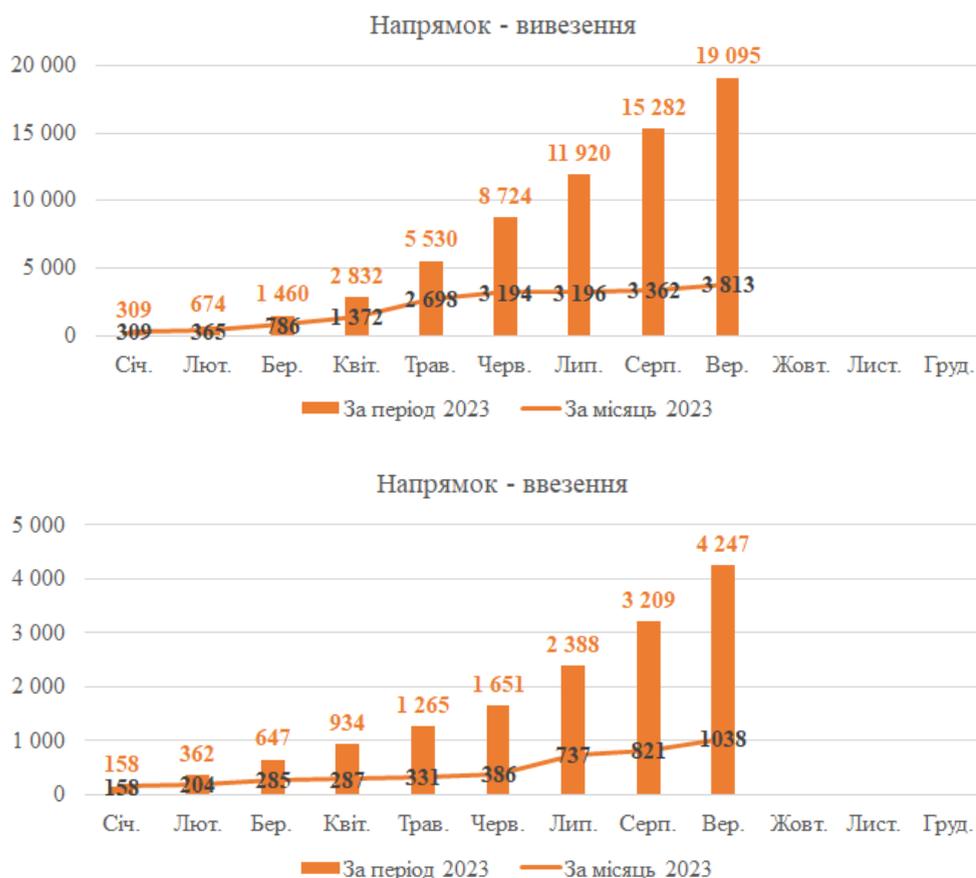

Рис. 4. Кількість оформлених транзитних декларацій Т1 у напрямку вивезення з України (митниця відправлення) та ввезення до України (митниця призначення) у 2023 р., од.

Однією з головних подій останніх місяців слід визнати початок використання електронної транзитної системи при національному транзиті товарів відповідно до норм Закону України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо використання митних декларацій та електронної транзитної системи, передбачених Конвенцією про процедуру спільного транзиту, для здійснення транзиту на умовах цього Кодексу» від 13.07.2023 р. № 3229-ІХ. Надана цим Законом можливість була використана у серпні при операціях ввезення товарів з оформленням 44 декларацій типу Т1, а у вересні їх кількість збільшилася до 171. Відповідно таблиці 1, збільшився також відсоток операцій національного транзиту із використанням електронної транзитної системи, що свідчить про залучення бізнесу до наданих Законом України № 3229-ІХ можливостей.

Таблиця 1

Показники використання електронної транзитної системи при національному транзиті товарів

Місяць 2023 р.	Всього операцій при ввезенні товарів	Операцій спільного транзиту при ввезенні товарів з іноземних країн	Операцій національного транзиту при ввезенні	Відсоток операцій національного транзиту при ввезенні
Серпень	821	777	44	5,36 %
Вересень	1038	867	171	16,47 %

За 9 місяців 2023 р. кількість оформлених транзитних декларацій Т1 у напрямку вивезення з України в 4,5 рази перевищує кількість оформлених декларацій у напрямку ввезення до України (19 095 та 4 247 відповідно). Водночас відслідковується тенденція, що з використанням транзитних декларацій та електронної транзитної системи для здійснення транзиту на умовах Митного кодексу України кількість транзитних переміщень та оформлених декларацій в Україну поступово наблизатиметься до кількості переміщень та декларацій з України. Наприклад, співвідношення кількості декларацій у травні – червні 2023 р. за напрямками переміщення становило понад 8 разів. У вересні 2023 р. відповідне співвідношення кількості транзитних декларацій склало лише 3,7 рази.

↓↓ Кількість АЕО у вересні 2023 р. зросла лише на одну компанію, що виглядає незадовільно порівняно із зростанням на п'ять компаній у серпні 2023 р. Впродовж вересня 2023 р. лише компанія (ТОВ «Шредер», основний вид діяльності – виробництво електричного освітлювального устаткування) отримала статус авторизованого економічного оператора (АЕО). Раніше у серпні 2023 р. такий статус отримали 5 компаній. Станом на 13.10.2023 р. згідно Єдиного державного реєстру АЕО цей статус мали лише вісім підприємств. **Уповільнення темпів зростання кількості АЕО є негативною тенденцією.** Водночас Держмитслужба повідомила, що на стадії попереднього розгляду знаходиться 18 заяв про надання авторизації АЕО та на стадії оцінки відповідності – 20 заяв про надання авторизації АЕО.

Держмитслужба 20.09.2023 р. провела черговий онлайн-семінар¹ для бізнесу у форматі запитань-відповідей щодо практичної реалізації законодавства при наданні підприємствам статусу АЕО, авторизацій на застосування спрощень, передбачених Митним кодексом України, та транзитних спрощень згідно з Конвенцією про процедуру спільного транзиту і змінами до Митного кодексу України відповідно до Закону України від 15.08.2022 р. № 2510-ІХ. Очікується, що захід популяризує можливості отримання митних спрощень для бізнесу.

УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ

↑↑ Кількість справ про порушення митних правил (ПМП) за 9 місяців 2023/22 р. зростає по незначною мірою кількості та втрічі по вартості. За 9 місяців 2023 р. Держмитслужба виявила 9 162 ПМП на суму 7,2 млрд грн. У минулому році за 9 місяців 2022 р. Держмитслужба виявила 8 799 ПМП на суму 2,4 млрд грн (рис. 5).

Отже, кількісний показник виявлених ПМП за 9 місяців 2023/2022 рр. збільшився на +363 справи, або на +4,1 % (з 8 799 до 9 162 справи). Втім, за досліджуваний експертами ТСК період квітня-вересня 2023 р. кількість справ про ПМП була в середньому у півтора рази більшою за відповідний показник періоду квітня-вересня 2022 р. Структура справ про ПМП за статтями Митного кодексу України у поточному році залишається відносно сталою.

Водночас вартісний показник виявлених ПМП за 9 місяців 2023/2022 рр. збільшився втрічі (з 2,4 до 7,2 млрд грн). Таке зростання вартісного показника в основному відбулося за рахунок досліджуваних травня та липня ц.р. Основною статтею справ про ПМП по вартості є стаття 483 щодо *переміщення або дій, спрямованих на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю* і стосується переважно порушень, здійснених при вивезенні тих категорій товарів, на які нараховується вивізне мито.

↑↑↑ Тенденцією поточного року є істотне зростання кількості та вартості справ про ПМП, що передані Держмитслужбою до суду:

- Кількість переданих до суду справ зросла **на +12,5 %** з 4 461 за 9 місяців 2022 р. до 5 018 за 9 місяців 2023 р. (рис. 6).
- Сума переданих справ зросла **на +65,4 %** з 2,6 до 4,3 млрд грн.
- Сума стягнень за результатами розгляду справ судами (конфіскація товарів та штрафи) зросла **на +30,8 %** з 1,3 до 1,7 млрд грн відповідно.

Дані свідчать, що Держмитслужба виявила ПМП на велику суму у травні та липні ц.р. та нині у вересні ц.р. оперативно передала матеріали до суду. У вересні ц.р. сума переданих до суду справ є рекордною – 2,3 млрд грн.

¹ https://www.youtube.com/watch?v=VaX9WSP_9Dw

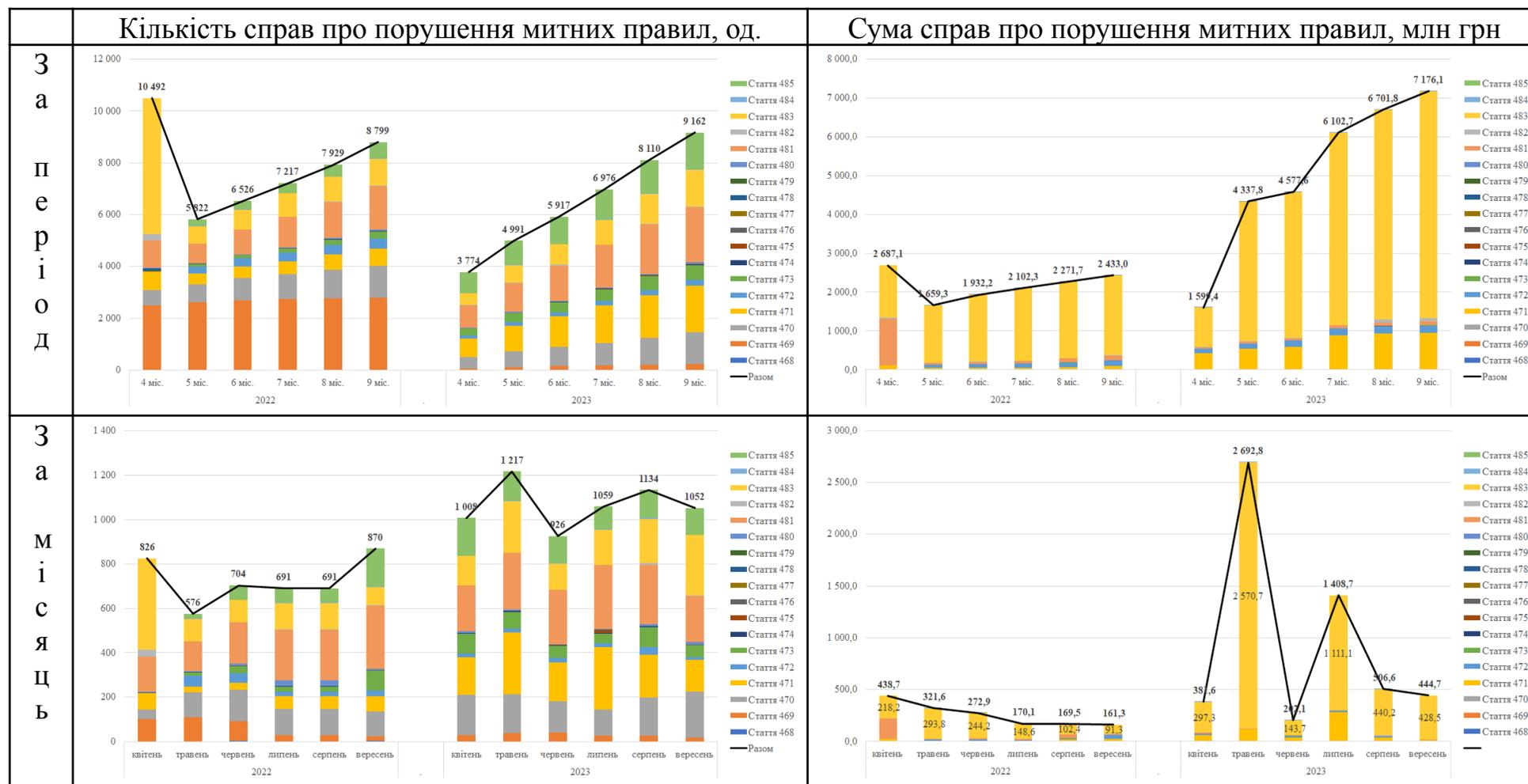

Рис. 5. Кількісні та вартісні показники справ про порушення митних правил (ПМП) у 2022-2023 рр. (постатейний аналіз)

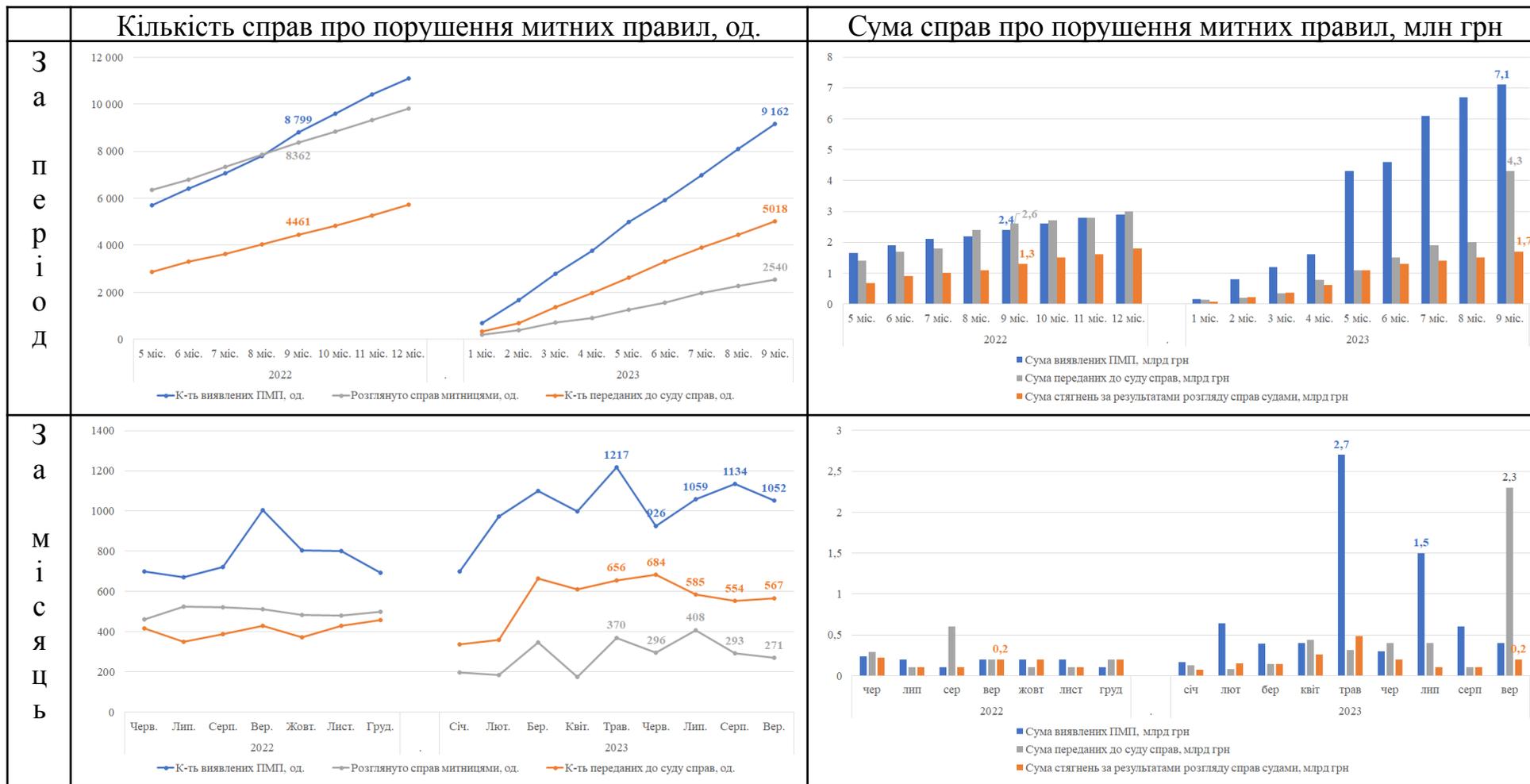

Рис. 6. Кількісні та вартісні показники справ про порушення митних правил (ПМП) у 2022-2023 рр. (аналіз результативності)

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК

↓ Бюджетне фінансування Держмитслужби у вересні 2023 р. припинило тренд щомісячного зростання, який тривав з початку поточного року. За підсумками 9 міс. 2023 р. обсяг фінансування відповідає аналогічному показнику за 9 міс. 2021 р. та 9 міс. 2022 р. на рівні 2,3-2,4 млрд грн. В цілому за підсумками 2023 р. бюджетне фінансування Держмитслужби заплановано навіть меншим, ніж у двох попередніх роках (рис. 7). «Замороження» фінансування звужує можливості інституційного розвитку митних органів. Низький рівень матеріально-технічного забезпечення митних органів є однією з основних причин недостатньої ефективності боротьби з контрабандою та «сірим» імпортом.

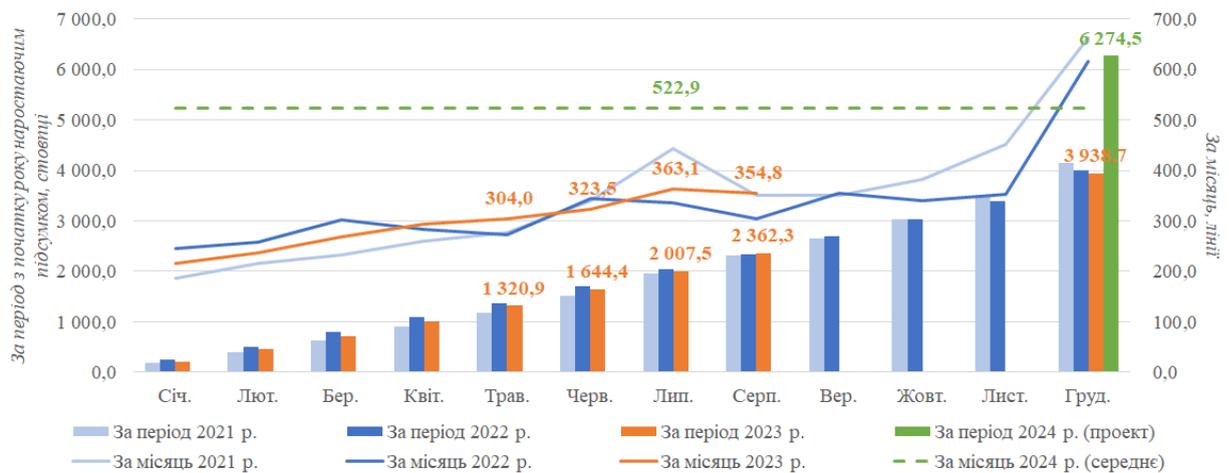

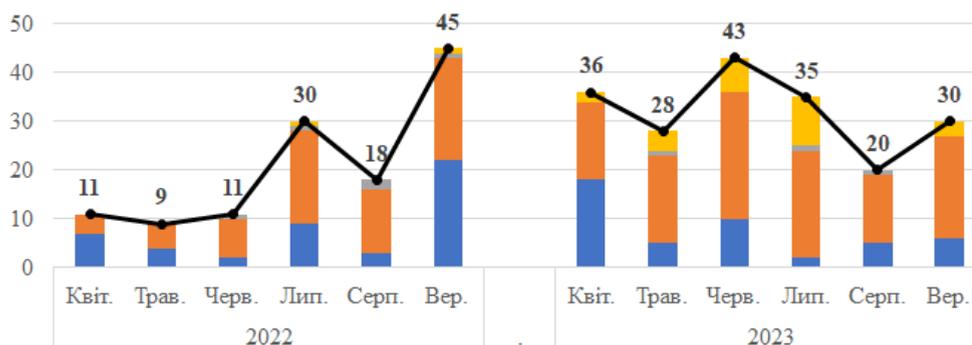
Рис. 7. Фінансування Державної митної служби України за основною бюджетною програмою «Керівництво та управління у сфері митної політики» Державного бюджету України у 2021-2023 рр., млн грн

Проєктом Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» передбачене збільшення фінансування Держмитслужби за основною бюджетною програмою «Керівництво та управління у сфері митної політики». Збільшення фінансування відповідної програми передбачається з 3 938,7 млн грн за Держбюджетом на 2023 р. до 6 274,5 млн грн за проєктом Держбюджету на 2024 р., тобто на +2 335,8 млн грн, або майже на +60 %.

Крім того, за результатами висновку про незадовільний стан забезпечення Держмитслужби технічними засобами митного контролю, зокрема скануючими системами та ваговими комплексами (див. Митний дайджест за серпень 2023 р.²) до проєкту Держбюджету на 2024 р. подані правки народних депутатів України про збільшення капітальних видатків для Держмитслужби на закупівлю скануючих систем. Збільшення фінансування Держмитслужби в частині оплати праці та технічного забезпечення, як очікується, стане запорукою підвищення ефективності її роботи у протидії митним правопорушенням для наповнення Держбюджету.

² Публічна версія: <https://t.me/yzheleznyak/5165>, <https://t.me/yzheleznyak/5166>

↑↑ Дисциплінарні стягнення у Держмитслужбі почастишали за 9 місяців 2023/2022 рр. майже вдвічі (з 172 до 325 стягнень). Після зменшення у серпні (що може бути пов'язане із сезоном літніх відпусток) їх кількість у вересні зростає. У вересні 2023/2022 рр. кількість дисциплінарних стягнень зменшилася на третину (з 45 до 30 стягнень). Найпоширенішими є м'які види стягнень – догани та зауваження. Втім, у поточному році відносно попереднього року істотно зросла кількість звільнень з посади (рис. 8). Зростання кількості дисциплінарних стягнень за 9 місяців ц.р. свідчить про спроби очищення Держмитслужби від недоброчесних працівників.

(а) За місяць

(б) За період

Рис. 8. Кількість дисциплінарних стягнень, застосованих до посадових осіб митних органів за результатами дисциплінарних проваджень, од.

Дані матеріали було розроблено у рамках проєкту: *Економічний хаб: ефективна політика управління публічними фінансами та візія зростання, який реалізується за підтримки уряду Великої Британії (UK Aid). Імплементатори проєкту — Abt Britain та Центр економічної стратегії.*